

Cuadernos Deusto de Derechos Humanos

ISSN (versión impresa): 2603-5766 • ISSN-L (de enlace): 2603-5766
DOI (colección): <https://doi.org/10.18543/LFGQ4860>

Núm. 100

ISBN (número): 978-84-1325-270-4
DOI (número): <https://doi.org/10.18543/YJCB6566>

Derechos humanos: Logros y Desafíos

Giza Eskubideak:
Lorpenak eta Erronkak

*Human Rights:
Achievements and Challenges*

Felipe Gómez Isa (Coord.)

Deusto

Instituto de Derechos Humanos
Pedro Arrupe
Giza Eskubideen Institutua

Cuadernos Deusto de Derechos Humanos

DOI (colección): <https://doi.org/10.18543/LFGQ4860>

Cuadernos Deusto de Derechos Humanos

Núm. 100

DOI (número): <https://doi.org/10.18543/YJCB6566>

Derechos humanos: Logros y Desafíos
Giza Eskubideak: Lorpenak eta Erronkak
Human Rights: Achievements and Challenges

Felipe Gómez Isa (Coord.)

Bilbao
Universidad de Deusto
2025

CONSEJO DE REDACCIÓN

Encarnación La Spina, Instituto de Derechos Humanos Pedro Arrupe, Universidad de Deusto.

Cristina de la Cruz, Instituto de Derechos Humanos Pedro Arrupe, Universidad de Deusto.

Trinidad L. Vicente, Instituto de Derechos Humanos Pedro Arrupe, Universidad de Deusto.

Felipe Gómez Isa, Instituto de Derechos Humanos Pedro Arrupe, Universidad de Deusto.

CONSEJO EDITORIAL

Anja Mihr, Investigadora del Human Rights Center de la Universidad de Utrecht, Holanda.

Antoni Blanc Altemir, Catedrático de Derecho Internacional Público de la Universidad de Lleida.

Carlos Villán Durán, Presidente de la Asociación Española para la Promoción del Derecho Internacional de los Derechos Humanos.

Carmen Márquez, Catedrática de Derecho Internacional Público, Universidad de Sevilla.

Cristina Churrua, Instituto de Derechos Humanos Pedro Arrupe, Universidad de Deusto.

Eduardo J. Ruiz Vieytez, Instituto de Derechos Humanos Pedro Arrupe, Universidad de Deusto.

Fernando Fantova, consultor en temas relacionados con los servicios sociales, Bilbao.

Francisco López Bárcenas, Academia Mexicana de Derechos Humanos, México.

Gaby Oré Aguilar, consultora internacional en el campo de los derechos humanos y el género y miembro de Human Rights Ahead, Madrid.

Gloria Ramírez, Catedrática de Ciencia Política de la Universidad Nacional Autónoma de México, UNAM, México.

Gorka Urrutia, Instituto de Derechos Humanos Pedro Arrupe, Universidad de Deusto.

Jaume Saura, Presidente del Institut de Drets Humans de Catalunya, Barcelona.

Joana Abrisketa, Instituto de Derechos Humanos Pedro Arrupe, Universidad de Deusto.

Jordi Bonet, Catedrático de Derecho Internacional Público de la Universidad de Barcelona.

José Aylwin, Director del Observatorio de Derechos Ciudadanos, Temuco, Chile.

José Luis Gómez del Prado, miembro del Grupo de Trabajo de las Naciones Unidas sobre la utilización de Mercenarios, Ginebra, Suiza.

José Manuel Pureza, Centro de Estudios Sociales, Universidad de Coimbra, Portugal.

Judith Salgado, Programa Andino de Derechos Humanos, Universidad Andina Simón Bolívar, Quito, Ecuador.

Koen de Feyter, Catedrático de Derecho Internacional Público de la Universidad de Amberes, Bélgica.

Manuela Mesa, Directora del Centro de Educación e Investigación para la Paz, CEIPAZ, Madrid.

Noé Cornago, Profesor Titular de Relaciones Internacionales de la Universidad del País Vasco/Euskal Herriko Unibertsitatea, Leioa.

Pablo de Greiff, International Center on Transnational Justice, New York.

Víctor Toledo Llancaqueo, Centro de Políticas Públicas, Universidad ARCIS, Santiago, Chile.

Vidal Martín, investigador de la Fundación para las Relaciones Internacionales y el Diálogo Exterior, FRIDE, Madrid.

Cualquier forma de reproducción, distribución, comunicación pública o transformación de esta obra sólo puede ser realizada con la autorización de sus titulares, salvo excepción prevista por la ley. Dirijase a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org <<http://www.cedro.org>>) si necesita fotocopiar o escanear algún fragmento de esta obra.

© Publicaciones de la Universidad de Deusto

Apartado 1 — 48080 Bilbao

e-mail: publicaciones@deusto.es

ISSN (versión impresa): 2603-5766 • ISSN-L (de enlace): 2603-5766

ISBN (número): 978-84-1325-270-4

DOI (colección): <https://doi.org/10.18543/LFGQ4860>

DOI (número): <https://doi.org/10.18543/YJCB6566>

Depósito legal: LG BI 00489-2025

Gutxiengoak eta Aniztasuna: Giza Eskubideen Erronka Lortu Gabea

*Eduardo J. Ruiz Vieytez eta Gorka Urrutia Asua**

Giza eskubideen aldeko borroka arrakasta ukaezinak lortu ditu, bai maila nazionalean, bai nazioartean. Gaur egun, gizakia babesteko aparatuak historiako mailarik altuena lortu du eta hori betetzen dela bermatzeko berariaz sortutako arau, erakunde eta mekanismo ugari daude. Hala ere, aldi berean, aitor dezakegu gaur egun giza eskubideak krisian daudela eta arrakastaz gaixo diruditela. Izan ere, giza eskubideen diskurtsoa izugarri zabaldu da joan den mendearen erdialdetik hona. Gaur egun, ia eragile politiko guztiek giza eskubideen aitortzan eta bermean oinarrituta eraiki nahi izaten dituzte beren diskurtsoak. Era berean, gizarte-mugimenduek, oso izaera desberdinetakoek, giza eskubideen zilegitasun sozial eta politikoaren inguruan eratzen dituzte beren diskurtsoak. Baina diskurtso mailako arrakasta hori ez da guztiz fidela, eta ez du politika eta jarrera benetan koherenteetan islarik. Azkenaldian ikusten ari gara eskubideak baztertzen edo murrizten dituzten diskurtsoak gero eta eremu sozial eta politiko handiagoa hartzen ari direla. Aldi berean, hizkuntza politikoki zuzenean eskubideak beharrezko printzipio legitimatzaile gisa finkatuta badaude ere, egia esan, gehiago handiek ez dute bere egin eskubide horien unibertsaltasuna, ezta haien sakontasun substantiboa ere.

Adierazte argiak daude esateko giza eskubideen kultura ez zela garai batean pentsatu nahi izan dugun bezain sendoa. Alde batetik, eskubideen inflazio moduko bat gertatu da. Giza eskubidetzat hartzen

* Giza Eskubideen Institutua, Deustuko Unibertsitatea (Bilbao).

diren eskubideen zerrenda etengabe hazi da, eta berrikuntza sozial bakoitzean edo ekarpen akademiko edo politiko bakoitzean eskubide desberdin bat islatu nahi duten diskurtso batzuk erantsi dira, «belaunaldi» bat edo eskubide multzo bat izan ez denean. Horren ondorioz, giza eskubideen ideiak berak sendotasuna galdu du, eta «lorpen berrien» argudio-ahultasuna dagoeneko finkatuta zeuden eskubideetara zabaldu da. Aldi berean, ustezko eskubideak betetzen direla ziurtatu gabe aldarrikatzeak frustrazioa eta mesfidantza sortzea ere badakar sisteman. Eta giza eskubideen kontzeptuak zorrozatasuna eta sinesgarritasuna galtzen baditu, horrek eduki guztia kutsatzen du, lehen etapa historikoe-tan formulatu zirenean barne. Gauzak horrela, beharrezkoa da giza eskubideak eta horien birtualtasuna sendotzeko estrategia birpentsatzea. Kontua ez da eskubideen zerrenda zabaltzea, ezta berariazko taldeen-tzako kategoria berriak sortzea ere, eskubide finkatuenen berrinterpretazio eguneratuak defendatzea baizik.

Bestalde, giza eskubideek oraindik ez diote eraginkortasunez aurre egiten beren elementu definitzaileetako bati, beren unibertsaltasunari, hain zuzen. Hori, alde batetik, norberekoikeria antropologikoari zor zaio, halakoetan ia beti lehenesten baitu norberaren izatearen defentsa bestearenaren aurrean, batez ere muturreko egoeretan. Bestetik azken mendeetan gizateriak izan duen eta xx. mendean mundu osoan finkatu den antolaketa politikoa dugu. Hala, mundua lurraldean oinarritutako estatueta banatzearen ondorioz, estatu horiek arduratu dira giza eskubideak ezartzeaz eta bermatzeaz, bai bertako herritarrei, bai atzerritarrei. Baina, horrek ekarri du eskubideak estatuko gizarte bakoitzean nagusi den kultura-identitate jakin baten bidez iragazi izana. Eskubideak nazionalizatze-ko prozesuak, lurraldean oinarritutako estatuen bidez eratutako mundu batean saihestezina denak, eskubideen unibertsaltasuna hutsaldu du.

Unibertsaltasunaren higadura hori bi forma paralelotan gertatzen da. Alde batetik, komunitate politiko nazionalekoak ez diren pertsoneri, atzerritarrei, eskubide askoren titulartasuna edo funtsezko edukia ukatzen zaie. Bestetik, pertsona guztiei aplikatzen zaizkie nagusi diren identitate eta kultura parametroak (estatu demokratikoetan gehiengoekin bat etorriko direnak). Normaltasuna, José Pablo Feinmannen¹ iritziz, dagoen kontzepturik antidemokratikoena, Estatu bakoitzean eraikitzen da, kultur identitate nagusian parte hartzen ez duten pertsonak edo taldeak diseinu horretatik baztertzeko joera duen ikuspegi zehatzetik abiatuta.

Horrela, bada, giza eskubideek oraindik ere lortu gabe duten erronka nagusietako bat da unibertsaltasunaren titulartasuna eta go-

¹ Feinmann, J.P. (2008): *La filosofía y el barro de la historia*. Barcelona: Planeta.

zamen askotarikoa uztartzea, eskubide horiek gauzatu ditzaketen lege eta politika esparruen barruan, hau da, estatu-nazioen esparruan. Horregatik, aniztasuna, hau da, gehiengoaren eta gutxiengoaren arteko harremana da giza eskubideen eta demokraziaren beraren erronka kontzeptual nagusia. XIX. mendetik, John Stuart Mill², Alexis de Tocqueville³ edo Thomas Paine⁴ bezalako pentsalari ospetsuek demokraziaren arriskuei buruz ohartarazi ziguten, «gehiengoaren tirania» potentziala denaldetik. Benjamin de Constantek, berriz, lehenago irakatsia zigan «herri oso baten borondateak ezin duela bidegabea dena bidezko bihurtu»⁵. Horixe da, hain zuzen ere, giza eskubideen aplikazioak gaur egun planteatzen duen arazoa; izan ere, estatu barruko gehiengoak dira legitimitatea eta gaitasuna dutenak, ez bakarrik giza eskubideen titularrak beren testuinguruan aitortzeko, definitzeko eta interpretatzeko, baita horien edukia edo horiek gozatzeko modua zehazteko ere. Izan ere, Estatuak formalki demokratikoak izateak ez du berez giza eskubideen funtsezko elementuetako bat erabakitzen, hau da, Estatuaren eta gehiengoaren botereari mugak jartzea.

Izan ere, historikoki, giza eskubideak ekintza publikoaren muga gisa eratu ziren. Hala ere, egia da hori ikuspegi indibidualista, mendebaldeko eta pragmatikoz egin zela eta gaur egun ere horren ondorioa ordaintzen dugula. Era berean, gogoratu dezagun giza eskubideak Europako erlijioen gatazkaren eta Mundu Berriaren aurkikuntzaren ondoriozko esperientziatik sortu zirela historikoki. Hau da, alienitatearen esperientziatik, bestearekiko errespetutik, desberdinen arteko bizikidetzatik.

Garapen sozial eta ekonomikoak eta garapen teknologiko espontzialak ez dute ekarriko ezberdintasun sinboliko, identitario, erlijioso edo kulturalak amaitzerik edo desagertzerik. Aitzitik, interakzio handiagoa eta gatazkak izateko aukera handiagoak sortzen dituzte haien artean. Giza eskubideak sakonki birpentsatu behar dira ikuspegi horretatik. Kontua ez litzateke hainbeste gizadiaren identitate-beharrei erantzuteko eskubide berriak sortzea, baizik eta dagoeneko finkatuta dauden eskubideak berrinterpretatzea, izaera guztietarako aukera-berdintasuna ziurtatuko duen aniztasunaren esparruan.

Esan dezakegu aniztasuna, hau da, gehiengoaren eta gutxiengoaren arteko bizikidetzaren bihurtu dela edozein gizarte demokratikoren politika publikoak definitzeko behin betiko oinarri. Horrek planteatzen digu hartu ditugun eskema politikoak zer kulturatan blaitu ditugun birpen-

² Stuart Mill, J. (1997): *Sobre la libertad. Comentarios a Tocqueville*. Madrid: Espasa Calpe.

³ Tocqueville, A. (2023): *La democracia en América*. Madrid: Trotta.

⁴ Paine, T. (1984): *Rights of Man*. Nueva York: Penguin books.

⁵ Constant, B. (1874): *Œuvres politiques*. Paris: Charpentiers et Cie, Libraires-éditeurs.

tsatu beharra. Eremu plural horretan, gizarte homogeenok eratzeko asmoa bidera ezina eta anakronikoa da. Aniztasun kulturalaren errealitate poliedrikoak eta identitate kolektiboen aniztasunak zalantzan jartzen dituzte gure eredu politikoaren oinarri tradizional batzuk, hala nola herritartasuna, parte hartzea, espazio publikoak birdiseinatzea eta, azken batean, giza eskubideak interpretatzea. Izan ere, giza eskubideak edo oinarriko eskubideak ulertzea, aitortzea eta babestea kontuan hartu behar dira, baldin eta ezartzen diren gizartean kultura edo identitate aniztasuna lehen planteatzen ez bazen edo kontuan hartzen ez bazen.

Hori garrantzitsua da, mendebaldeko liberalismoak predikatutako uniberteltasuna estuki lotuta dagoelako kultura bakarraren ideiarekin, eta ideal liberala neutritasun kulturalaren ideal bat delako, errealitatearen konplexutasun gero eta handiagoa dela eta, ezinezko bihurtzen dena. Javier De Lucasek⁶ adierazten duen bezala, gure demokraziek herritarren dimentsio juridiko-abstraktua eta funtzio estatiko eta atxikitzailea lehenesten dituzte, herritarren identitate, kultura edo talde dimentsioak alde batera uztea posible balitz bezala. Teorian, eskubide komunak defendatzeko sistema neutro gisa aurkezten dena, praktikan, funtsean desorekatuta dago, gehiengoaren duen taldearen mesedetan. Nolanahi ere, esan ohi dugu parametro kulturalen inguruan eraikitzen diren identitate kolektiboak garrantzitsuak direla gizartea antolatzeke eta eskubideak interpretatzeko orduan. Guzti bereziki kontuan hartu behar da gaur egungo testuinguruan, aniztasuna argiago islatzen baita gure gizarteetan, eta giza eskubideen esparrua hura behar bezala kudeatzeko beharrezko erreferentzia gisa ematen baita⁷.

Horrela, gizarte demokratiko batean aniztasunaren kudeaketaren gaia planteatzean, gehiengoaren eta gutxiengoaren artean giza eskubideekiko errespetuzko esparru batean egon behar duen harremanaz hitz egiten dugu. Unibertsalismoaren eta partikularismoaren arteko tentsioa edozein komunitate politikoren barruan ere gertatzen da eta kuantitatiboki nagusi diren joeren edo taldeen eta nagusi ez diren arteko oreka delikatua jartzen du mahai gainean. Aniztasunaren jokoan beti dago interakzioa demokrazian bere erabakiak inposatzeko gai den gehiengoaren eta bere aldarrikapenak indarrean jartzeko gutxiengoaren baimena behar duten gutxiengoaren artean. Ikuspegi horretatik, kultur aniztasuna ez da Politikaren eta Zuzenbidearen, nazionalen eta atzerri-

⁶ De Lucas, J. (2003): *Globalización e identidades*. Barcelona: Icaria. De Lucas, J. & Solanes Corella, A. (eds.) (2009): *La igualdad en los derechos: claves de la integración*. Madrid: Dykinson.

⁷ Koenig, M. y Guchteneire, P. (eds.) (2007): *Democracy and human rights in multicultural societies*. Aldershot: Unesco Publishing/Ashgate.

tarren, bertakoen eta arrotzen, edo integratuen eta integratu gabeen arteko jokia, baizik eta talde, gehiengo eta gutxiengoen adierazpen edo elementuen arteko harremana. Aurrean dugun errealitate plurala ahalik eta modu demokratikoenean kudeatu behar dela onartuta, gizarte-babes handiagoa edo txikiagoa duten kultura-errealitate desberdinak aurkezten zaizkigu. Eta komunitate politikoak elementu kultural edo identitarioei eragiten dieten erabakiak hartu behar dituzenez, borroka demokratikoaren ondorioz, gehiengoak duten taldeak erabakiak hartzeko orduan gutxiengoen gainetik jartzeko moduan daude.

Baina testuinguru guztiak ez dira berdinak, eta nortasunaren bidez beren eskubideez gozatu nahi duten pertsona guztiak ere ez daude egoera berean. Jomuga batzuen eta besteen legimititatea bereizteko gehien erabiltzen den desberdintasunetako bat gutxiengo zaharren edo tradizionalen eta gutxiengo berrien arteko bereizketa da. Izan liteke bereizketa ukatzen duenik egotea, gutxiengoak, definizioz, tradizionalak direla ulertuta; izan ere, gutxiengoen ezaugarri definitzaileetako bat da denbora luzez lurralde zehatz batean edo espazio politiko batean egotea, estatu modernoak eratzen den une historikoan egotea edo bertako kideak juridikoki biztanleria nazionalakoak izatea. Kasu horietako edozeinetan, nahitaezko ondorioa da gutxiengo berriei buruz hitz egitea kontraesana litzatekeela eta, beraz, ezin izango litzatekeela galdetu gutxiengo berrien eskubideei buruz edo eremu kulturantzun demokratiko berrian duten tokiari buruz.

Aurreko planteamenduak zentzua izan dezake «gutxiengo» kontzeptuaren bilakaerari erreparatzen badiogu, bai arlo juridikoan, bai politikoan. Instituzionalki, gutxiengoen nazioarteko babesa lehen mundu gerraren ondoren planteatu zen, Europako eremu zabal batean gutxiengo multzo baterako, denak tradizionalak, berme sistema konplexu bat hartuta. Babesaren jatorriak, jakina, gutxiengo zaharrei buruzkoak dira. Baina kontuan izan behar da garai hartako testuinguruan, nekez uler zitekeela gutxiengo berririk Europan. Bigarren Mundu Gerraren ondoren, giza eskubideak gutxiengoen eskubideen aurkakoak ziren, eta hainbat hamarkadatan, kontzeptua baztertua ez ezik, arbuatua ere geratu zen. Gutxiengoen babes juridikoa ez zen berriro agertu Europan laurogeiko hamarkadara arte, eta laurogeita hamarreko hamarkadan bultzada izugarria hartu zuen, Berlingo Harresia bat-batean erori ondoren. Gaur egun, gutxiengoen Europako benetako zuzenbide bat dago, eta gutxieneko babes-estandar bat duen ondare komun bat sortzen da. Egia da nagusiki gutxiengo tradizionalak jartzen dela arreta, baina orain argi eta garbi adierazten da gutxiengo horiek «nazionalak» direla eta horrek atea zabalik uzten dio nazionalak ez diren edo tradizionalak ez diren beste gutxiengo batzuk sartzei. Hori gutxiengoekin egiten den lan instituzionalaren bilakaera geldo baina pixkanakakoan islatzen da.

Nolanahi ere, gutxiengoaren kontzeptuak beharrezkoa izaten jarraitzen du, demokrazia ezin baita zenbakien joko huts batera mugatu. Oinarrizko giza eskubideen errespetuaren eta bermearen ideia bera ere, hain zuzen, gehiengoaren zenbaki-arauari mugak ezartzean datza. Suitzako 2009ko erreferendunak «demokratikoki» erabaki zuen minareteak eraikitzeke debekua Helvetiar Konstituzioan txertatzea⁸. Talde jakin baten aurkako erlijio-askatasunaren urraketa argia da, eta kasu bikaina da gutxiengo batek, kasu honetan gutxiengo berri horietako batek, ezaugarri duen identitate-elementuei buruz gehiengoaren erabakien mugak aztertzeke. Gutxiengo horren giza eskubideak gehiengoak murrizten ditu, itxuraz demokratikoa eta konstituzionala den prozedura baten bidez.

Estatu demokratiko liberal batek gutxiengo kulturaleri lagundu behar die beren kulturak beste gehiengo batean zaintzen eta garatzen, gizartean edo ekonomian filosofia berarekin esku hartzen duen era berean. Horrek esan nahi du berezitasun kulturalak berariaz aitortu behar direla, baita berdintasuna lortzeko sustatu eta babestu ere. Hala ere, posizio horien teorizazio eskasa edo sendotasunik gabea egiazta deza-kegu, eskubideen ikuspegitik behintzat.

Egoera horren aurrean, eskubideen ikuspegi egokirako alde aurreko jarraibide batzuk ezartzeko ahalegina egin genezake, aniztasunaren kudeaketaren desbideratzeak edo tentazioak dei ditzakegunak saihesteko, horiek gutxiengoaren eskubideen kontzepzio edo oinarri okerrak baitira. Giza eskubideen ikuspegi plural eta inklusibo egokirako, hau da, unibertsalerako, zenbait logika saihestu beharko genituzke, hauek hain zuzen:

- Berritasunaren logika saihestu: aniztasuna ez da fenomeno berria gure gizarteetan. Kontua da eskubideei buruzko diskurtso bat sortzea, gehiengoaren eta gutxiengoaren arteko jokoarekin koherentea dena eta berez berria ez dena. Aldi berean, gutxiengo berrien izaera ez da beti erraz bereizten gutxiengo tradizionalen izaeratik eta, nolanahi ere, lausotzeko joera izaten du denborak aurrera egin ahala. Ezin dugu eskubideak eskuratzea irizpide kronologikoetan oinarritu, irizpide horiek, gainera, modu kolektiboan aplikatzen baitira, eta ez egozpen indibidualetan oinarrituta. Asmoa ez da eskubide berriak eraikitzea, lehendik dauden eskubideak aniztasunaren ikuspegitik berrinterpretatzea baizik.
- Pribatutasunaren logika saihestu: talde minoritarioen ezaugarri diren kultura-elementuak ezin dira talde horietako kideen eremu pribatura mugatuta geratu; aitzitik, kide horiei laguntzen diete, herri-

⁸ Ruiz Vieytez, E. (2013): «Democracia y religión. Problemas derivados de la decisión suiza de prohibir los minaretes», *Revista de Derecho Político*, 87, pp. 253-288.

- tar diren aldetik, espazio publikora sartzen direnean. Ezin da ukatu identitateen aitortza gutxiengoaren eskubideak interpretatzen ditugunean, gehiengoaren ikuspegitik pentsatzen dugunean ez baitugu hori egiten. Kultura-elementu nagusiek oinarritzko eskubideen irakurketa antolatzen edo bideratzen badute, gauza bera egin behar da talde nagusia osatzen ez dutenen identitate-elementuekin.
- Partzialtasunaren edo berariazkotasunaren logika saihestu: ez dugu aurrera egin behar kategoría edo pertsona-talde jakin batzuetarako eskubide bereziak edo berariazkoak sortzean edo aitortzean oinarrituta, baizik eta herritar guztiei dagozkien eskubide generikoak zabaltzean oinarrituta. Beharrezkoa da berariazko eskubideen baliaagarritasuna zalantzan jartzea eta, gainera, gehienek normalean oker ulertzen dituzte eskubide horiek, pribilegio edo emakiden ikuspegitik.
 - Esentzialtasunaren logika saihestu: ezin ditugu kulturak edo identitateak estatikoak balira bezala ulertu. Aldiz, gutxiengoaren kulturak etengabe aldatzen dira, gehiengoaren kulturen antzera. Esparru liberalean, pertsonak askatasuna izan behar dute kulturatan zehar mugitzeko eta haien identitate-atxikipena aldatzeko. Esentzialtasunak, gainera, eskubide indibidualen tesiaren aurrean eskubide kolektiboak eskatzen direlako ideia indartzen du. Ikuspegi juridiko hutsetik, benetako unibertsaltasunak ez digu eskatzen eskubide kolektiboak zentzu hertsian aldarrikatzea, baizik eta ondasun kolektiboak juridikoki babestea, gizabanako bakoitzak egikaritzeko aske izan behar duen eskubideen bidez. Eta, nolana ere, nazioarteko dokumentuetan azalkeiaz, hausnartu gabe erabiltzen den eskubide kolektiboaren eta indibidualen arteko bereizketa berriro aztertu behar da.

Giza eskubideen gaur egungo garapen egoera, teorikoa zein arauemailea, urrun dago oraindik baldintza horiek irmo onartzetik. Lehen esan bezala, eskubideen arloan aurrerapausoak eman dira kultura-aniztasuna kudeatzeko orduan, baina batez ere modu alderraiaren edo, gutxienez, ez sistematikoa. Hasteko, gutxiengo berriei buruz ari garenean, oztopo biri egin behar diegu aurre. Alde batetik, populazio migratzaileen, ez-nazionalen edo antzekoen eskubideak arautzen dituzten indarreko nazioarteko arauak ia ez dute jasotzen kultura edo nortasun elementuak aipatzen dituen xedapenik. Bestalde, gutxiengoaren babesari edo kultura-aniztasunari buruzko arauak idazterakoan edo aplikatzerakoan, gutxiengo berriak baztertzeko joera nabarmena agertzen da.

Ingurune gero eta ugariagoan, parte-hartzea funtsezko elementua da erabakiak hartzeko, egokitzapenak bilatzeko, doikuntza hitzartuak

egiteko eta espazio publikoak berrirakurtzeko prozesuei dagokienez. Gure asmoa ez da kritika guztiz erlatibistako jarrera hartzea, aparatu publikoa geldiaraziko duena askotariko kultura-elementuen bizikidetzari buruzko erabakiak hartzeko orduan. Edozein gizarteren egunerokotasunak parametroak eta jarraibideak etengabe hartzea eskatzen du. Erabakiek eraginkorrak izan beharko dute, baina,aldi berean, aldagarriak, zalantzarriak eta etengabeko birnegoizazioan berrikusteko modukoak. Funtsezkoena berrikuspen edo birnegoizazio etengabe hori egiteko modua da eta, batez ere, horretan nor eta nola parte hartzen duen ikustea. Hori dela eta, berriro diogu kultura-aniztasunaren kudeaketa egokian prozedurazkoa funtsezko bihurtzen dela eta, ondorioz, funtsezko kontzeptua parte-hartzea dela.

Horregatik guztiagatik, beharrezkoa da eskubideen kontzepzio tradizionala irekitzea eta malgutzea, eskubide horiek malguagoak izan daitezen, bizitza ulertzeko modu batera ez ezik, zentzuz posible den modu guztietara ere egokitu eta aplikatu ahal izateko. Horregatik, pluralizazio demokratikoko prozesu horren asmoa ez da konponbide juridikoen eskema finko eta totalizatzaileari amaiera ematea, baizik eta, batez ere, konponbide horiek hartzeko prozedurak irekitzea. Pluralizazio demokratikoan, eskubideak klabe ireki eta integratzaileagoetatik berrirakurtzera behartzen gaituen egoeran, garrantzitsuena ez da lortu den azken emaitza normatiboa, baizik eta horretara iristeko prozedura. Gizarte plural baten nahia prozedurak eta partaidetzak partekatzea izan behar du, baina ez nahitaez nortasun-elementuak. Eskema horretan, partaidetza, metodo eta eskubide gisa, berrirakurtzea horren erdigunean kokatzen da.

Laburbilduz, aniztasuna da giza eskubideen behin betiko testa, eskubide unibertsalak diren aldetik. Demokrazia ezin da dinamika politiko soiltzat hartu gehiengoan alde. Giza eskubideak, hain zuzen ere, eremu politiko bakoitzeko gehiengoan zenbakizko jokoaren mugak dira. Demokraziak, soil-soilik gehiengoan arau gisa ulertuta, ez ditu konpontzen talde minoritarioetako pertsonen kultura-aniztasunari buruzko auziak.

Ikuspegi kultural edo axiologiko desberdinek, identitateen asimetriak eta kanpoko adierazkortasunak eskubideak etengabe egokitu eta doitzera behartzen dute. Erronka nagusia da dauden eskubideak pentsamolde berri batetik aplikatzea, erabakiak hartzeko prozesuetan gutxiengoan ikuspegiak eta nahiak txertatuz, baita gutxiengo berrienak ere, elkarrizketarako eta parte hartzeko bide egokien bidez. Emaitza elkarren arteko egokitze orekatu ezegonkor eta zalantzarria izango da, ziurrenik bidegabea eta sozialki inperfektua. Unibertsaltasunaren ulerkera berri horrek segurtasun juridikoaren dosi jakin batzuei uko egin beharra dakar, eta horrek epe ertain eta luzerako kohesio eta harmonia sozial handiagoa ekarri behar du.